

Ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου για το βιβλίο «1909-1922, Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα»

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιερόθεος παραχώρησε ομιλία για το νέο βιβλίο του Γιώργου Καραμπελιά «1909-1922, Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα, Δοκίμιο ιστορικής αυτογνωσίας» στο πλαίσιο εκδήλωσης με θέμα: «Το μεγάλο ρήγμα» στην αίθουσα Συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου στο Αγρίνιο την Κυριακή 7 Μαΐου 2023

Διοργανωτές της εκδήλωσης ήταν ο **Δήμος Αγρινίου**, ο **Σύλλογος Ποντίων Αιτωλοακαρνανίας**, ο **Σύλλογος Μικρασιατών Προσφύγων Αιτωλοακαρνανίας** και οι **Εναλλακτικές Εκδόσεις**,

Επίσης μιλήσαν οι:

Γιώργος Καραμπελιάς, Συγγραφέας

Νίκος Ντάσιος, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας

Βίκυ Φλέσσα, Δημοσιογράφος

Αναλυτικά η ομιλία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου:

Παρουσιάζεται σήμερα τό νέο βιβλίο τοῦ Γιώργου Καραμπελιά μέ τίτλο «1909-1922, Ἐπανάσταση καί Ἀντεπανάσταση στήν Ἑλλάδα, Δοκίμιο ἱστορικῆς αὐτογνωσίας».

Διαβάζω μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον κάθε βιβλίο τοῦ Γιώργου Καραμπελιά γατί ἔχει κάτι οὐσιαστικό νά πῇ, ἀπαντᾷ σέ ἐρωτήματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν, καταγράφει ἱστορικά γεγονότα καί τά ἐρμηνεύει μέσα ἀπό τήν πείρα πού διαθέτει ὡς συγγραφέας καί πολιτικός ἀναλυτής, γι' αὐτό καί εἶναι ἐνδιαφέροντα. Ἰδιαίτερα αὐτό τό βιβλίο, πού ἐκδόθηκε αὐτήν τήν περίοδο πού θυμόμαστε τά ἑκατό χρόνια ἀπό τήν Μικρασιατική Καταστροφή, ἔχει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον.

Μοῦ ἔστειλε τό βιβλίο μέ προσωπική ἀφιέρωση καί χαιρετισμό γιὰτί γνωρίζομαστε ἐδῶ καί πολλά χρόνια καί ἐπικοινωνοῦμε μέ τά ἴδια σχεδόν ἱστορικά δεδομένα, ἀλλά πάντοτε μέ τό ἴδιο ἀποτέλεσμα. Μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ ἐλληνισμός στήν

οίκουμενική του διάσταση, ή πατερική θεολογία μέ τήν προσφορά τοῦ ἡσυχασμοῦ καί τά ἱστορικά λάθη πού ἔγιναν στήν πορεία, ἀπό διχαστικές ἐνέργειες.

Μέ παρεκάλεσε νά συμμετάσχω στήν παρουσίαση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Τοῦ τό ὑποσχέθηκα, ἄν καί μέ δισταγμό, λόγω τῶν πολλῶν μου καθηκόντων καί ὑποχρεώσεων. Δέν μποροῦσα, ὅμως, νά τοῦ τό ἀρνηθῶ γιατί τόν ἐκτιμῶ πολύ.

Ἔτσι, σήμερα δέν ἦλθα νά παρουσιάσω ὅλο τό βιβλίο, γιατί αὐτό θά ἀπαιτοῦσε διάθεση πολλῶν ἡμερῶν καί ὥρῶν, ἀλλά κυρίως ἦλθα γιά νά τιμήσω ἕναν ἄνθρωπο μέ μεγάλους εἰλικρινεῖς κοινωνικούς ἀγῶνες, πού καταγίνεται στήν ἔρευνα τοῦ πολιτιστικοῦ καί κοινωνικοῦ μας DNA, πού σκάβει μέ ἐπιμέλεια στό ὑπέδαφος τῆς ἱστορίας μας καί τῆς ἱστορικῆς μνήμης, ἀνακαλύπτοντας διαφόρους θησαυρούς, πού φιλοσοφεῖ πάνω σέ αὐτούς, συνθέτει καί συναρμολογεῖ τά σπαράγματα τά ὁποῖα ἀνακαλύπτει στίς πηγές καί τά βοηθήματα, τά κρίνει φιλοσοφικά καί προσδιορίζει κριτικά καί παραγωγικά τά συμπεράσματά του γιά τήν ἐποχή μας.

Ἐπί πλέον, περισσότερο ἦλθα ἐδῶ σήμερα γιά νά ἀκούσω ἀπό τόν ἴδιο νά παρουσιάζῃ τό βιβλίο του, τό ἔργο τοῦ μόχθου του, πού εἶναι ἡ καύχησή του. Γιατί ἄν καί συχνά ἀναφέρεται ἀπό πολλούς ὁ Γιώργος Καραμπελιᾶς γιά τούς κοινωνικούς του ἀγῶνες, ἐν τούτοις στήν ἱστορική μνήμη θά μείνῃ ὡς συγγραφέας ἐρευνητής καί συνθετικός ἱστορικός.

Κυρίως συγκινήθηκα ἀπό τό κείμενο «ἀντί προλόγου, μία ἐξομολόγηση», πού τήν θεωρῶ πολύ σημαντική, γιατί δείχνει τήν διαδρομή του ἀπό τήν ἀριστερή νοοτροπία στήν ἐθνική διάσταση, ἀπό τόν ἐλλαδισμό στόν οἰκουμενικό ἐλληνισμό, ἀπό τήν μυωπική πολιτική στήν ἱστορική μνήμη, καί δείχνει ἕναν ἄνθρωπο χωρίς ἰδεολογικές ἀγκυλώσεις, ἕναν ἐλεύθερο ἄνθρωπο πού ὑπερβαίνει καί τόν ἑαυτό του. Αὐτό δείχνει ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά εἶναι πολιτικός, ἄνθρωπος καί Χριστιανός, ἄν δέν ἀγαπᾷ τήν ἱστορία ἢ ἄν βρίσκεται ἔξω ἀπό αὐτήν.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὁ μέγας αὐτός θεολόγος, ἔγραφε: «Ἡ θεολογική συνείδηση πρέπει νά γίνῃ ἱστορική. Μόνον ἄν εἶναι ἱστορική μπορεῖ ἴσως νά γίνῃ καθολική. Ἀδιαφορία γιά τήν ἱστορία ὁδηγεῖ πάντα σέ μιά αἰρετική ξηρότητα, σέ μιά δογματιστική διάθεση. Ἡ ἱστορική εὐαισθησία εἶναι ἀπαραίτητη γιά τόν θεολόγο, εἶναι ὁ ἀναγκαῖος ὁρος γιά νά εἶναι κανείς μέσα στήν Ἐκκλησία. Ὅποιοσδήποτε εἶναι ἀναίσθητος πρὸς τήν ἱστορία δύσκολα θά εἶναι καλός Χριστιανός». Δηλαδή, δέν ζοῦμε φανταστικά καί ἰδεαλιστικά στήν Ἐκκλησία.

Τό βιβλίο αὐτό τοῦ Γιώργου Καραμπελιᾶ πού εἶναι προϊόν ἔρευνας, σέ μεγάλη βιβλιογραφία, καί συνθετικῆς παρουσίας, διαιρεῖται σέ τέσσερα μέρη, τό πρῶτο ἔχει τίτλο «1909-1915: ἡ Ἐπανάσταση καί ἡ ἀνάσχεση», τό δεύτερο μέρος

τιτλοφορείται «ὁ διχασμός καί ἡ καταστροφή», τό τρίτο ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα: «Ἦταν ἀναπόφευκτη ἡ καταστροφή;», τό τέταρτο φέρει τόν τίτλο «Φέραμε πίσω αὐτά τά ἀνάγλυφα μιᾶς τέχνης ταπεινῆς».

Ἡ πρωτοτυπία τοῦ βιβλίου βρίσκεται στό ὅτι δέν ἀρχίζει τό θέμα ἀπό τό τέλος τῶν Βαλκανικῶν ἀγῶνων καί τό τέλος τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ὅπως τό κάνουν πολλοί, ἀλλά ἀρχίζει ἐνωρίτερα ἀπό τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1909 καί τό φθάνει μέχρι τό 1922, μιά περίοδο πού, ὅπως γράφει, «ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς πιό πυκνές -ἂν ὄχι καί τήν πυκνότερη βιβλιογραφικά- περιόδους τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας».

Θεωρῶ ὅτι τό σημαντικό τοῦ θέματος εἶναι ὅτι ὑπῆρξε μιά διαρκῆς σύγκρουση μεταξύ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1909 καί τῆς ἀντιεπανάστασης, πού τελικά προκάλεσε τόν Διχασμό. Ὁ «Διχασμός» μεταξύ «τῆς μοναρχικῆς παράταξης» καί τοῦ «βενιζελικοῦ στρατοπέδου» «συνιστᾷ ἐν τέλει τή σύγκρουση τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων πού ἀνεδείχθησαν ἀπό τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1909, καί ἐξέφραζαν τό αἶτημα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, ἀλλά ταυτόχρονα τῆς ἐθνικῆς ὁλοκλήρωσης, μέ τίς δυνάμεις τῆς ἀντεπανάστασης -τήν ὀλιγαρχία μέ ἐπίκεντρο τό Παλάτι- οἱ ὁποῖες ἀρνοῦνταν τόν ἐσωτερικό κοινωνικό ἐκσυγχρονισμό καί πρό παντός τήν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς ὁλοκλήρωσης». Αὐτές οἱ δύο δυνάμεις ἐπηρεάζονταν ἀπό ἄλλες πολιτικές δυνάμεις πού λειτουργοῦσαν ἐκτός τῆς Ἑλλάδος. Λειτουργοῦσε ἕνας ἑλλαδισμός καί ἕνας ἀλύτρωτος οἰκουμενικός ἑλληνισμός. Ἔτσι, «ἡ τρισχιλιόχρονη ἑλληνική ἱστορία διχοτομεῖται, ὀριστικά, ἀμετάκλητα, ἀνάμεσα στήν περίοδο τοῦ οἰκουμενικοῦ καί τοῦ ἑλλαδικοῦ ἑλληνισμοῦ• καί ἐμεῖς ζοῦμε σέ αὐτό τό δεύτερο μικρό καί συρρικνωμένο της τμῆμα.

Φυσικά, ὁ Γιώργος Καραμπελιάς τά βλέπει αὐτά μέσα καί ἀπό σύγχρονα πικρά γεγονότα (Ἡπειρο, Κύπρο, Αἰγαῖο, Θράκη) καί ἐξάγει τά ἀνάλογα θετικά συμπεράσματα.

Σημείωσα ὅτι ὁ συγγραφέας ἐρευνητής θεωρεῖ ὡς τραγικά λάθη αὐτά πού ἔγιναν σέ τρεῖς συγκεκριμένες χρονολογίες, ἤτοι τό 1909-1910, τό 1915 καί τό 1920.

Γράφει: «Ἡ ἀνανεωτική δυναμική προερχόταν ἀπὸ τὸν ἀλύτρωτο ἑλληνισμό, τοὺς ὁμογενεῖς, τὰ Ἑπτάνησα, τὴ Μακεδονία, τὴν Κρήτη• ἀντίθετα, ἡ ὀλιγαρχία, μέ πόλο πύκνωσης τὸ Παλάτι, ἀντιμετώπιζε ὡς ἀπειλή τὴ συμπερίληψη τῶν ἀλύτρωτων Ἑλλήνων στό κράτος. Καί μόνο ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1909 -οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοί μέ τὴ στήριξη τοῦ λαοῦ καί συνδετικό κρίκο τὴν ἐμβληματική μορφή τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου- θά ἐκφράσει τὴ συνάντηση τοῦ ἀλύτρωτου ἑλληνισμοῦ μέ τὸ ἑλλαδικό κράτος. Αὐτὴ θά ὁδηγήσει στοὺς νικηφόρους Βαλκανικοὺς Πολέμους, στὴν Ἀνατολική Θράκη, τὴ Σμύρνη.

»Δυστυχῶς ὅμως, οἱ ὀλιγωρίες τῆς ἐπαναστατικῆς ἡγεσίας, τὸ 1909-1910, τὸ 1915 καί τὸ 1920, ἐπέτρεψαν τὴν ἀνάκαμψη τῆς “μικροελλαδικῆς” ὀλιγαρχίας, μέ συνέπεια ὁ ἑλληνισμός νά ἀπωλέσει ὀριστικά τὸν μικρασιατικό πνεύμονα, τὸν Βόσπορο καί τὴν ἱστορική του πρωτεύουσα. Τὸ ἐμπόδιο στὴν ὑλοποίηση “τῆς μεγάλης ταύτης ιδέας” ὑπῆρξε ὁ Ἐθνικός Διχασμός -κορύφωση τῆς διαμάχης ἑλληνισμοῦ-ἑλλαδισμοῦ πού συνεχίζεται ἀπὸ τὸ 1821• ἡ Καταστροφή δὲν ἀποτέλεσε ἓνα *fatum*, μιά ἀναπόφευκτη ἐξέλιξη».

Νά θυμίσω ὅτι τὸ ἔτος 1909, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ πόλεμο τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος μέ τὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τοῦ ἔτους 1897, ἔγινε ἡ Ἐπανάσταση στό Γουδί, τὸ γνωστό κίνημα στό Γουδί πού ἐκδηλώθηκε τὴν νύκτα τῆς 15 Αὐγούστου ὅταν ὁ «Στρατιωτικός Σύνδεσμος» μέ ἐπικεφαλῆς τὸν συνταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Νικόλαο Ζορμπᾶ ὀργάνωσε αὐτὴ τὴν ἐπανάσταση, πού ζητοῦσε τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου καί τῶν ἄλλων πριγκίπων ἀπὸ τὸ στράτευμα καί πρότεινε διάφορα μέτρα γιὰ τὴν στρατιωτικὴ ἀναδιοργάνωση. Σχηματίσθηκε Κυβέρνηση καί ὁ λαὸς ὑποστήριξε τίς θέσεις τοῦ «Συνδέσμου».

Τὸ ἔτος 1910 ὁ «Στρατιωτικός Σύνδεσμος» προσκάλεσε τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, πού εἶχε ὀργανώσει ἤδη τὸ κίνημα Θερίσου καί εἶχε ἀναλάβει τὴν πρωθυπουργία τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, νά ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργία τῆς Ἑλλάδος. Ἀκολούθησαν οἱ νικηφόροι Βαλκανικοὶ ἀγῶνες τοῦ 1912-1913, κατὰ τοὺς ὁποίους προσαρτήθηκαν στό Βασίλειο τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἥπειρος, ἡ Μακεδονία καί τὰ νησιά τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου.

Ἐπίσης, τὸ ἔτος 1915 ἦταν κρίσιμο, διότι ἔχουμε τὴν ἑναρξη τοῦ διχασμοῦ μεταξὺ τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου καί τοῦ Βενιζέλου. Δηλαδή προέκυψε πρόβλημα στίς σχέσεις μεταξὺ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καί τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου, ὡς πρὸς τὴν τακτική πού θά ἔπρεπε νά τηρήσουν στὸν τότε Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τίς ἐκλογές τίς κέρδισε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου μέ κύριο σύνθημα ἡ Ἑλλάδα νά συμπαραταχθῇ μέ τίς δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Ἀντάντ (Ρωσία, Γαλλία, Ἡνωμένο Βασίλειο), ἐνῶ ὁ Βασιλιᾶς

Κωνσταντῖνος καί τό κόμμα τῶν Ἐθνικοφρόνων τοῦ Δημητρίου Γούναρη ἐτάχθησαν ὑπέρ τῆς «διαρκοῦς εἰρήνης», πού ἐξυπηρετοῦσε τίς Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία, Αὐστροουγγαρία, Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία καί Βουλγαρία).

Οἱ ἐκλογές προέκυψαν ὕστερα ἀπό παραίτηση τοῦ Βενιζέλου, ἐπειδή ὁ Βασιλιάς ἀρνήθηκε νά ἀποσταλῇ ἄγημα στήν ἐκστρατεία τῆς «Τριπλῆς Ἀντάντ» ἢ τῆς «Τριπλῆς Συνεννόησης» στήν ἐκστρατεία στήν Καλλίπολη γιά τόν ἔλεγχο τῶν Δαρδανελίων. Παρά τό ὅτι τό κόμμα τοῦ Βενιζέλου κέρδισε τίς ἐκλογές μέ πλειοψηφία, καθυστέρησε ὁ σχηματισμός Κυβέρνησης ἀπό τόν Βασιλιά Κωνσταντῖνο καί ὕστερα ἀπό ἄλλα γεγονότα ὁ Βασιλιάς Κωνσταντῖνος ἀπέπεμψε τόν Βενιζέλο. Ξαναἐγίναν οἱ ἐκλογές στίς 6 Δεκεμβρίου 1915, στίς ὁποῖες δέν συμμετεῖχε τόν Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὡς διαμαρτυρία γιά τήν συνταγματική ἐκτροπή καί ἔτσι τό 1915 ἄρχισε ὁ Ἐθνικός Διχασμός.

Ὁ Γιώργος Καραμπελιάς γράφει ὅτι «ὁ Βενιζέλος ἦταν πεπεισμένος πώς ἡ συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στόν πόλεμο στό πλευρό τῆς Ἀντάντ θά μπορούσε νά ἀποτελέσει τήν ἀπαρχή τῆς ὁλοκλήρωσης τῆς “Μεγάλης Ἰδέας”». Ὁ Βασιλιάς, μέ συμβουλή καί προτροπή τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, ἀντιτάχθηκε στήν ἀπόφαση τῆς νόμιμης Κυβέρνησης, καί μέ τόν Ἐθνικό Διχασμό θά ὁδηγηθῇ ἡ χώρα στήν Μικρασιατική Καταστροφή. Ὅποτε, «τὴν 17η Φεβρουαρίου 1915 ἄρχισε ἡ μοιραία πορεία πού θά ὁδηγήσει στήν 14η Σεπτεμβρίου 1922». Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς πού ἔπαιξε ἕναν πρωταγωνιστικό ρόλο σέ αὐτό θά γράψῃ ἀργότερα στό ἡμερολόγιό του, 4 ἡμέρες πρὶν τόν θάνατό του: «Θά μᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεός τό (ἔγκλημα τοῦ; δύο λέξεις σβησμένες) 1915; Φταῖμε ὅλοι! Καί ὁ Βενιζέλος ἀκόμα!- Τώρα αἰσθάνομαι πόσο ἔφταιξα!».

Τό ἔτος 1917 ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν θρόνο τοῦ ὁ Βασιλιάς Κωνσταντῖνος καί ὁ διάδοχός του Πρίγκιπας Γεώργιος, ἀπό τήν παρέμβαση τῶν δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, καί ἀνέβηκε στόν θρόνο ὁ δευτερότοκος υἱός του Ἀλέξανδρος. Οἱ σχέσεις μεταξύ Ἀλεξάνδρου καί Βελιζέλου στήν ἀρχή δέν ἦταν καλές, ἀλλά μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου βελτιώθηκαν, ὅποτε κατὰ τήν διάρκεια τῆς Βασιλείας του ἡ Ἑλλάδα ἔλαβε μέρος στόν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον στό πλευρό τῆς Ἀντάντ. Μέ τό τέλος τοῦ Πολέμου παραχωρήθηκε στήν Ἑλλάδα ἡ ἀνατολική Μακεδονία καί ἡ δυτική Θράκη ἀπό τήν Βουλγαρία, ὑπογράφηκε ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν. Προσαρτήθηκε ἡ ἀνατολική Θράκη, χωρίς τήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ περιοχή τῆς Σμύρνης ἀπό τήν Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία.

Όμως, τόν Οκτώβριο του 1920 ο Βασιλιάς Αλέξανδρος σέ ηλικία 27 ετών πέθανε από σηψαιμία, από την μόλυνση από δάγκωμα πιθήκου. Αυτό τό γεγονός άπετέλεσε κομβικό σημείο για την Μικρασιατική Καταστροφή. Ένας πίθηκος άλλαξε τά ιστορικά δεδομένα! Είναι τά λεγόμενα μικρά άπρόοπτα στην ιστορία!

Μετά τόν θάνατο του Βασιλιά Αλεξάνδρου έγιναν εκλογές την 1 Νοεμβρίου του 1920 μεταξύ δύο Κομμάτων, ήτοι του Κόμματος των Φιλελευθέρων του Βενιζέλου και του Κόμματος της Ένωμένης Αντιπολίτευσης, ή οποία κέρδισε τίς εκλογές. Ο Βενιζέλος δέν εξέλεγή ούτε Βουλευτής. Στην συνέχεια έγινε δημοψήφισμα για την επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου, πράγμα που έγινε, παρά την αντίθεση των Άγγλων, Γάλλων και Ιταλών, οι οποίοι απέσυραν την υποστήριξη της Ελλάδος και συνήψαν, ιδίως οι Γάλλοι και οι Ιταλοί, μυστικές συμφωνίες μέ τόν Κεμάλ.

Έτσι, ο Έθνικός Διχασμός μεταξύ Βασιλέως Κωνσταντίνου και Έλευθερίου Βενιζέλου, μέ άποκορύφωμα τό δάγκωμα του Βασιλιά Αλεξάνδρου από τόν πίθηκο, συνετέλεσε, κατά κύριο λόγο, στην Μικρασιατική Καταστροφή.

Ο Γιώργος Καραμπελιάς παραθέτει την άποψη του Έλευθερίου Βενιζέλου για τά γεγονότα του 1920. Άν και σπάνια ο Βενιζέλος άνεγνώριζε τά λάθη του, όμως για αυτό τό γεγονός έγραψε:

«Δέν ήτο λάθος ότι δέν κατέλυσα την δυναστείαν. Λάθος μου ήτο ότι όταν έπληθε ο θάνατος του Αλεξάνδρου, δέν άνέβαλα τάς εκλογάς διά νά διαπραγματευθώ μετά του Κωνσταντίνου και των Δυνάμεων την είς τόν θρόνον άνάρρησιν του συνταγματικού διαδόχου Γεωργίου... Αυτό είναι τό μεγάλο και άσυγχώρητον, άν θέλετε λάθος μου. Διότι ή λύσις αύτή, άν έπετυγχάνετο, θά άποκαθίστα την έθνικήν ένότητα, και τό άποτέλεσμα των εκλογών θά ήτο πιθανώτατα έντελώς διάφορον. Άλλά και νά ήτο όμοιον προς τό της 1ης Νοεμβρίου, δέν θά έγεννάντο πλέον ή όξεϊα άντίθεσις προς την Αντάντ έκ της είς τόν θρόνον επανόδου του Βασιλέως Κωνσταντίνου».

Στην είσαγωγή του βιβλίου ο Γιώργος Καραμπελιάς αναφέρεται στον Έθνικό Διχασμό, μεταξύ των δύο παρατάξεων, «της μοναρχικής παράταξης» και του «Βενιζελικού στρατοπέδου». Γράφει:

«Τά κυριότερα στελέχη και πρωταγωνιστές της μοναρχικής παράταξης -ο Κωνσταντίνος, ή Σοφία και ο διάδοχος Γεώργιος, ο Δημήτριος Γούναρης, ο Ιωάννης Μεταξάς, ο Γεώργιος Στρέιτ, ο Βίκτωρ Δούσμανης, σημαντικός άριθμός διανοομένων και τό μεγαλύτερο μέρος του άντιβενιζελικού Τύπου- ήταν στενότα συνδεδεμένοι μέ τούς γερμανικούς μηχανισμούς -άπό τόν Γουλιέλμο έως τή Γερμανική πρεσβεία και τούς πράκτορές της- , σέ τέτοιο βαθμό ώστε συχνά νά

έμφανίζονται ως άπλοί έκτελεστές τών γερμανικών έπιταγών. Καί αύτή ή ταύτιση δέν άποτελοῦσε άπλώς τή συνέπεια τών ίσχυρών φιλογερμανικών ροπών τους, αλλά πρωτίστως τοῦ γεγονότος ὅτι εξέφραζε τόν “άντιεπαναστατικό” ιδεολογικό κόσμο τοῦ “έλλαδισμού”, τῆς παραδοσιακῆς ὀλιγαρχίας: ή άντεπανάσταση τήν ὁποία έκπροσωποῦσαν, στίς συνθήκες τοῦ “Μεγάλου Πολέμου”, ταυτιζόταν μέ τόν γερμανικό ἱμπεριαλισμό».

«Τό βενιζελικό στρατόπεδο συσπείρωνε τίς δυνάμεις τοῦ έλληνισμού τῆς καθ’ ήμᾶς Άνατολῆς καί τίς άντιολιγαρχικές επανάστατικές δυνάμεις τοῦ έλληνικοῦ Βασιλείου, ὅπως αὐτές έκφράστηκαν μέ τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1909. Στή σύμπτωσή τους μέ τήν Κρητική Ἐπανάσταση καί τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, οἱ δυνάμεις τοῦ “ὅλου έλληνισμού” ἔβλεπαν, στή συγκυρία τῆς καθολικῆς κρίσης τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τήν ιστορική εὐκαιρία τῆς ὁλοκλήρωσης τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821, τῆς ὑλοποίησης τῆς “Μεγάλης Ἰδέας”».

Ἐπομένως, ὅπως γράφει, «τό επανάστατικό στρατόπεδο συμπαρατασσόταν μέ τίς δυνάμεις τῆς Ἀντάντ οἱ ὁποῖες συγκρούονταν στά πολεμικά μέτωπα μέ τή Βουλγαρία καί τούς Ὀθωμανούς -καί κατά τεκμήριο άποτελοῦσαν συμμάχους τῆς Ἑλλάδας στό έθνικοαπελευθερωτικό της έγχείρημα. Ἡ δέ άντεπανάσταση συντασσόταν μέ τίς κεντρικές Αὐτοκρατορίες πού συμμαχοῦσαν ἀκριβῶς μέ τούς άντιπάλους τῆς Ἑλλάδας». Αὐτός εἶναι στήν οὐσία ὁ Διχασμός πού κατέληξε στήν Μικρασιατική Καταστροφή.

Τό βιβλίο τοῦ Γιώργου Καραμπελιᾶ ἔχει πολλές λεπτομέρειες πάνω στά ιστορικά γεγονότα πού διαδραματίσθηκαν τήν περίοδο μεταξύ τοῦ 1909 καί τοῦ 1922 καί πρέπει νά διαβαστῇ γιά νά διδαχθοῦμε ἀπό τήν ιστορία, ὅτι κάθε διχασμός, έθνικός, κοινωνικός, οἰκογενειακός, ἐκκλησιαστικός ὁδηγεῖ σέ καταστροφικά άποτελέσματα.

Ὅπως άνέφερα, μέ συγκίνησε ή ἀρχή τοῦ βιβλίου «Ἀντί προλόγου, μιά ἐξομολόγηση», πού περιγράφει τήν πορεία του, ἀφοῦ τήν δεκαετία τοῦ 1980, ὅπως γράφει, παρέμενε «σέ ἕνα βαθμό δέσμιος μιᾶς άντίληψης πού ὑπέτασσε τήν έθνική διάσταση στίς «κοινωνικές άντιθέσεις». Εἶναι πολύ τολμηρό καί εἰλικρινές νά γράφη κανείς κάτι τέτοιο. Προφανῶς, έννοεῖ ὅτι τότε τόν ένδιέφερε ή πάλη τών τάξεων ή ὁποία ὑπέτασσε τήν έθνική διάσταση, καί τελικά ἔθραυσε «τό κουκούλι τοῦ έλλαδισμού» πού τόν φυλάκιζε «σέ ἕνα τετριμμένο καί ἀδιέξοδο παρόν, χωρίς ιστορική μνήμη, ἄρα καί χωρίς μέλλον». Διέκρινε τόν «έλλαδικό έλληνισμό» ἀπό τόν «οἰκουμενικό έλληνισμό» καί ὅτι τό 1922 γεννηθήκαμε «έλλαδικοί» μέ «τόν μεγάλο ἀκρωτηριασμό τοῦ έλληνισμού», καί εἶναι ἀνάγκη «νά ἐγκύψουμε στή μελέτη τῆς μεγάλης ιστορικῆς άπόπειρας γιά τήν ανασύσταση -mutatis mutandis- τοῦ ὕστερο-βυζαντινοῦ έλληνικοῦ Κράτους, δηλαδή τῆς “Μεγάλης Ἰδέας”». Καί

θέτει δύο έρωτήματα πού διατρέχουν όλο τό βιβλίο: «Ήταν άραγε έφικτή ή ύλοποίησή της (τής Μεγάλης Ίδέας); Έξακολουθεϊ νά έχει κάποιο νόημα σήμερα;».

Άπλως στά έρωτήματα αυτά έχω μιά απάντηση, άφοϋ ό υπότιτλος τοϋ βιβλίου είναι «δοκίμιο ιστορικής αύτογνωσίας», ότι καθ' όλη τήν διάρκεια τής Φραγκοκρατίας καί Τουρκοκρατίας ήταν αναμμένη ή Μεγάλη Ίδέα τής Χριστιανικής Ρωμαϊκής Αύτοκρατορίας, όπως τήν βλέπω στήν Κωνσταντινούπολη, άκόμη τήν συνάντησα στήν Μέση Άνατολή, κυρίως στόν Λίβανο, όπου δίδαξα για τρία χρόνια στό Πανεπιστήμιο τοϋ Λιβάνου, κατά τήν διάρκεια τοϋ έμφυλίου πολέμου, όπως τήν συναντώ στήν Εϋρώπη καί τήν Άμερική, όπου καλοϋμε νά διδάξω. Μέ τίς έθνικές ιδέες τοϋ Διαφωτισμοϋ, πού έκφράσθηκαν από άλλα αίτια, άρχισε νά τρεμοσβήνη αύτή ή Μεγάλη Ίδέα, άφοϋ, κατά τήν Έλλη Σκοπετέα, τό 1830 συγκροτήθηκε τό πρϋτο Έλληνικό Κράτος μέ τρεις προϋποθέσεις, πρϋτον νά προσανατολισθϊ στήν άρχαία Ελλάδα, δεϋτερον νά άποκοπϊ από τό Οϊκουμενικό Πατριαρχείο καί τρίτον νά προσαρτηθϊ πρός τήν Εϋρώπη.

Βεβαίως, δοξάζω τόν Θεό για τήν Έλληνική Έπανάσταση καί τήν συγκρότηση τοϋ Έλληνικοϋ Κράτους, έστω κι αν προδόθηκε τό όραμα τοϋ Ρήγα Φερραίου καί τοϋ Ίωάννου Καποδίστρια, αλλά ή αναπτυχθεϊσα Μεγάλη Ίδέα τοϋ 1843 είχε αλλάξει νόημα, έκφραζόταν έθνικιστικά ως προσάρτηση τών έδαφών έκτός Ελλάδος στήν δυτικοποιημένη Ελλάδα. Αύτή ή διαφοροποιηθεϊσα Μεγάλη Ίδέα συρρίκνωσε τόν οϊκουμενικό Έλληνισμό στόν έλλαδισμό, πού είναι μιά καταστροφή.

Όμως, οί Ρωμηοί από τήν Μικρά Άσία έφεραν στήν Ελλάδα έναν οϊκουμενικό Έλληνισμό, ως αντίδοτο στήν άποσύνθεση τοϋ δυτικοποιημένου Έλληνισμοϋ, καί έκαναν μιά νέα οϊκουμενική γονιμοποίηση μέσα στό Έλληνικό Κράτος. Είναι χαρακτηριστικό τό βιβλίο τής Renée Hirschon μέ τίτλο «Κληρονόμοι τής Μικρασιατικής Καταστροφής», έκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Έθνικής Τραπεζής). Η νοσταλγία τής «πατρίδος», όπως έλεγαν οί πρόσφυγες, έφερε ή αναζωογόνησε τήν μνήμη τής Ρωμηοσύνης, τοϋ έθνικοϋ μας ποιητή Κωστή Παλαμά, πού έγραφε ότι λεγόμαστε «Έλληνες, για νά ρίχνουμε στάχτη στά μάτια τοϋ κόσμου • πραγματικά, Ρωμιοί» καί τής «πνεμένης Ρωμηοσύνης» τοϋ Φώτη Κόντογλου.

Έτσι σήμερα, έχοντας ως βάση τό Έλληνικό Κράτος, πρέπει νά αναπτυχθϊ μιά άλλη πολιτιστική «Μεγάλη Ίδέα», ως αναζωπύρωση τοϋ οϊκουμενικοϋ Έλληνισμοϋ συνδυασμένου μέ τήν Όρθοδοξία, πού πρέπει νά αναζητηθϊ σέ όλα τά μήκη καί πλάτη τής γής, τήν όποία μεγάλη πολιτιστική Ίδέα δέν πρέπει νά βλέπουμε μόνο πρός Άνατολάς, αλλά καί πρός Δυσμάς, στους Έλληνες-Ρωμηούς τής Κάτω Ίταλίας καί τής Σικελίας, τής Μεγάλης Ελλάδος, τούς έκρωμαϊσθέντες Κέλτες τής Εϋρώπης, αλλά καί τής Βρετανίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι οί Κέλτες τής Βρετανίας, οί Ούαλοί, ήταν Όρθόδοξοι Ρωμαϊοι πού τελούσαν τήν θεία Λειτουργία

στήν Ἑλληνική γλώσσα, καί Βρετόνοι Ἐπίσκοποι συμμετεῖχαν στίς Ὁρθόδοξες Συνόδους, ὅπως στήν Σύνοδο τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας Βουλγαρίας) τό 343, πού ὑποστήριξαν τόν Μέγα Ἀθανάσιο καί ἦταν ἐναντίον τοῦ Ἀρείου, τούς μνημονεύει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος. Πρέπει, ἐπομένως, νά τά σκεφτόμαστε αὐτά, ὄχι γιά νά τούς προσαρτήσουμε ὅλους αὐτούς ἐδαφικά στήν Ἑλλάδα, ἀλλά γιά νά ζοῦμε ἐμεῖς καί νά ἀναπνέουμε οἰκουμενικά.

Εὐχαριστῶ τό Γιώργο Καραμπελιᾶ γιά τόν κόπο του καί τήν σέ βάθος ἐπίπονη ἱστορική ἔρευνά του.

